MOTINA

MOTINA

JUOZAS PRUNSKIS

Dailininkas VLADAS VIJEIKIS

Išleido TĖVIŠKĖLĖ

Kazys Pemkus, M. D.
4022 Beau Brummel Drive
Sleepy Hollow, Dundee, Ill. 60118

Pr-173

Išleido Tėviškėlė
4346 So. Western Ave.
Chicago 9, ILL.

Spausdino Vlado Vijeikio spaustuvė
4346 So. Western Ave.
Chicago 9, Illinois

1 9 5 8 m.

KU biblioteka
093000276636

P 3840

Aušros Vartų Dievo Motina

DIDŽIŲJŲ LIETUVIŲ MOTINOS

Pirkioj močiutė, rankas susėmus,
Meldžias, sūnelį karan išrengus;
Skausmo ir meilės balti šešėliai
Slankioja tyliai pro pirkios langus.
Meldžias močiutė ir už sūnelį,
Ir už didvyrių žygius šventuosius . . .
Ji girdi kuždant savo maldoje
Panerio augštus, šakotus uosius . . .

J. AUGUSTAITYTĖ - VAIČIŪNIENĖ.

Simonas Daukantas

- Nėra pasaulyje didesnės meilės, kaip motinos, - teisingai sakoma ; bet kaip Putinas pastebi kur tik saulė, ten šešėliai, kur tik meilė, ten skausmai. Motinų dienos proga prisiminkim, kaip tie meilės spinduliai su skausmų šešėliais pynėsi širdyse motinų, kurios mums išauklėjo didžiuosius Lietuvos žmones.

Daukanto motina kelyje sukruvintomis kojomis

Kai mūsų didysis istorikas Simonas Daukantas dar mokėsi Žem. Kalvarijoje, pasklido gandas, kad tame mieste visi moksleiviai susirgo cholera. Tos baisios ligos epidemija kaip tik tada siautėjo Žemaitijoje. Daukanto motina labai sielojosi dėl savo sūnaus likimo. Ji būtinai norėjo nuvažiuoti jį aplankyti, bet tėvas, esą pykdamas, kam sūnus neina į kunigus, jos neleido. Tačiau mylinti motinos širdis negalėjo ištverti, ir ji, paslapčia susitai-

Dr. J. Basanavičius skaito Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo aktą

siusi ryšulėlį ir įsidėjusi keletą rublių, niekam nesakiusi, išėjo pėsčia į ilgą kelionę į domininkonų mokyklą Ž. Kalvarijoje. Kelyje išvargo neapsakomai. Jos kojos buvo pragraužtos ir kruvinos. Bet ji sūnų surado ir kruvinomis ašaromis verkdama kalbėjo:

- Šimtus verstų ėjau, kad tik tave, sūneli, pamatyčiau; maniau, kad tu jau miręs . . .

Šitoksai lietuvės kaimietės ryžtingumas ir kantrumas visus stebino.

Basanavičiaus motina gaude gyvatę sūnui gydyti

Garsusis mūsų tautos žadintojas Jonas Basanavičius buvo mažas, kai jis sunkiai susirgo. Kaimo "gydytojos" nutarė, kad jo gyvastį tegali išgelbėti tik ypatingi vaistai: spirite mirkyta juodoji gyvatė. Bet kas rizikuos savo gyvastimi ir eis pagauti tokią gyvatę? Tam pavojingam žygiui pasisiūlė motina. Pasiėmė alksnio lazdą, įskėlė jos galą ir išėjo į balas ir pakrūmes. Namiškiai jos laukė ir sulaukti negalėjo. Pradėjo temti. Išėjo jieškoti. Pamatė ją vos bepaslenkančią, jau grįžtančią į namus. Gyvatė jai buvo įgėlusi į dešinę koją. Baisių skausmų kankinama ir mirtinį pavojų jausdama, ta motina prašė:

- Nukirskite man koją. - Subėgo viso kaimo žmonės, atvežė gydytoją, tas šiaip taip motiną išgelbėjo. Lengvai mes galime suprasti, kad tokia karšta motinos širdis galėjo įkvėpti taip galingą tėvų žemės meilę Basanavičiui.

Dr. J. Basanavičius Lietuvos pašto ženkluose

V. Kasiulio paveikslas

Vincas Kudirka apie savo motinėlę

Lietuvos himno autorius ir atgimino Varpo skambintojas, rašytojas V. Kudirka, taip apie savo motiną atsiliepia savo "Tėvynės Varpuose":

- Mano motina davė man ką apskritai motina lietuvė gali duoti savo vaikams, dar gi daugiau, nes pati daugiau turėjo. Labai gražiai dainavo, labai puikiai margino margučius, labai dailiai sekė pasakas ir prie tų dailių dalykų mane pritraukė. Jeigu aš šiandien muzikantas, pataikau šį ar tą nupiešti ir, atsiprašant, eiledirbis, tai motinos kaltė.

- Būdamas dar mažas, - rašo kitoj vietoj V. Kudirka, - atėjus Velykų subatai, pasirinkdavau gražesnę sąsparą iš lauko, ir jos kamputyje, prikaišiojęs į plyšius balanėlių, pritaisydavau lyg lizdą, kuriame ant rytojaus anksti rasdavau margutį. Motina sakydavo, kad tai atneša vaikams "Velykų bobutė". . . Numirė motina ir daugiau niekad neatlankė manęs "Velykų bobutė", nors lizdelį buvau bandęs pritaisyti . . .

Kudirkos motina mirė džiova, kaip vėliau ir jos sūnus . . .

Dr. Vincas Kudirka

Paminklas dr. V. Kudirkai Naumiestyje

Vytauto Kašubos skulptūra

Vaižganto motina Lietuvos žemės mylėtoja

Barbora Baltuškaitė, Vaižganto motina, kuri pasauliui buvo davusi dešimtį vaikučių, iš kurių penkis greit pridengė lietuviškoji žemelė, jautėsi nepalaužtos dvasios, nors skausmai ir rūpestėliai, gali sakyti, jos kraują iščiulpė. Ji sėmėsi sau stiprybės iš Apvaizdos, su kuria bendravo nuostabiu būdu per Jos tvarinius. Sakoma, kad ką Vaižgantas įdėjo į savo "Pragiedruliuose" aprašomos Taučvienės lūpas, tas iš tikrųjų buvo apie jo paties motiną:

- Meldėsi taip karštai, kaip karštai šeimininkavo ir namus valdė: daug, dažnai balsu verkdama, be galo nusilenkdama Apvaizdai. Vakarais dėkodama Jai už visa gera per dieną pritirtą, puldavo žemėn kryžium, ją, kaip gyvą, apkabindama, ją karštai bučiuodama, visus žodžius tiesiog žemei sakydama. - Juoda Žeme, Šventa žeme! Aš tave nužemintai bučiuoju: tu mane nešioji, tu mane peni, tu mane linksmini . . . - buvo pradžia kiekvienos jos vakarinės maldos. Visur matydama kuo aiškiausią Dievo Apvaizdos įsikišimą, pačią Dievo ranką, prigimties gaivalus laikė Dievybės dalimi. Apie žemę neleido nė pikto žodžio išsitarti . . . Ugnies neleido kitokiu vandeniu lieti, kaip tik tyru, iš paties šulinio atneštu . . .

Jo motutė, pasak paties Vaižganto, buvo gyva nervų pynė, virpanti styga, šnekutis ligi bekraščio atvirumo, perregimas krištolas ne be gudrybės. Visuomet greita, skubanti. Mažo ūgio, juodbruvė, karšto temperamento. Ir daug gerų jos būdo savybių paveldėjo jos garsusis sūnus - Vaižgantas.

Kan. Juozas Tumas - Vaižgantas

V.K. Jonyno medžio raižinys

Vytauto Didžiojo bažnyčia Kaune, kur ilgus metus kiebonavo Vaižgantas

Vl. Stančikaitės - Abraitienės paveikslas

Kaip Bilūną motinėlė myluodavo

Ir mūsų liūdnas rašytojas, džiovos nukamuotasai Jonas Biliūnas, savo raštuose įpina prisiminimus apie savo motiną. Vaizdelyje "Kūdikybės sapnai" mažam Jonukui motina pasakoja:

- Tu gimei pavasarį, prieš pačias Velykas. Silpnutis toks buvai, tarėm, kad negyvensi, ir tą pačią dieną tave vežė krikštytų. Ir paskui ilgai dar buvai nesveikas: už metų pradėjo keltis ant kaklo ir rankų votys, maniau, kad tikrai mirsi, ir marškinėlius baltus jau buvau pasiuvusi . . . -

Ji pasakojo, kad numiręs jisai būtų nuėjęs pas Dievulį ir ten visada būtų vilkėjęs baltais marškinėliais. Vaikui lyg gaila, kad taip neatsitiko . . .

- Tai kodėl, mama, aš nenumiriau? - klausia jis.

- Gerai, vaikeli, kad nenumirei. Ar gi nebūtų gaila buvę mane palikti? - sako jausmingu balsu motina. Spaudžia mane prie krūtinės ir bučiuoja galvą. Paskui rūpestingai pažiūri mano kaktą, galvą ir veidą, ar nėra tenai kokio skaudulio ar žaizdos, ar nenusikūliau kur belakstydamas, atsega ir atraito mano marškinių rankoves: iš abiejų rankos pusių aiškiai žymu nuo buvusių vočių įdubusios užgijusios žaizdos . . .

- Ir čia net nedidelis kaulelis iškrito, kai trūko votis, - kalba motina, čiupinėdama atsikišusį ir skaudantį guburėlį . . .

- Nebus iš tavęs artojaus, - tęsia ji gailestaudama toliau: - būsi ubagėlis ir duonos negalėsi užsidirbti, ir skriaus tave, kaipo mažesnį, visi . . .

Keturiolika metų turėjo Biliūnas, kai mirė jo motutė. Neilgai ir jis gyveno, tik 28 metus, bet iki paskutinio suplakimo buvo taip jautri jo iš motinos paveldėtoji širdis, kurios liūdnas godas jis taip gražiai surašė.

Jonas Biliūnas

Dievo Motina tremtinių stovyklos altoriuje Wuerzburge. Vl. Vijeikio paveikslas

Adomo Varno paveikslas *Šiluvos Dievo Motina Saleziečių koplyčioje, Indiana*

Vytauto Kašubos skulptūra

Lietuvos kankinio motina

Vieną iš pačių skaudžiausių motinos meilės liudijimų mes randame lietuvių tautos paskutiniųjų vergijos metų gyvenime. Po pirmosios bolševikų okupacijos Rainių miškelyje, netoli Telšių, buvo rasta raudonųjų nužudyti 73 lavonai. Jų tarpe ir kūnas Telšių gimnazijos mokinio Zenono Tarvainio.

Kai tą jaunuolį suareštavo, motina puolė prieš ne vieną komisarą, su ašaromis akyse prašė paleisti jos sūnų. Prašė nors leisti jai dar kartą jį pamatyti. Tačiau bolševikų komisarų širdys buvo kietos kaip akmuo.

Nelaimingoji motina tada ilgas, ilgas valandas sėdėdavo prie kalėjimo durų, arba iš savo namo, kuris buvo netoli kalėjimo, stebėdavo per langą, o gal pamatys savo brangiausiąją gyvenimo viltį.

Raudonieji budeliai nakčia išvedę į Rainių miškelį kalinius iššudė visus, ir jos sūnų. Kai buvo atkasti lavonai, vargšė motina - pažino. Pamatė, kad jo nugara sudaužyta, rankos surištos, krūtinėje dvi kulkų žaizdos. Virš dešinio antakio durta žaizda, per dešinę ausį - vėl durta žaizda, į smegenis. Veidas sudaužytas. Pažvelgė motina, ir nuvirto nualpusi.

Daug šiandieną lietuvių motinų alpsta atskirtos nuo savo vaikų, nuo brangiausiųjų. Jų kančios prisiminimas tebūnie mums šventas.

Tie žodžiai, kuriuos pasakė mums motina, kai mus paskutinį kartą laimino, tebūnie mums šventi. Juk ji, jei gyva, ir dabar žegnoja tą šalį, kur mes esame.

Povilo Puzino paveikslas

Dainų ir pasakų puoselėtoja

Jei garsioji Lietuvos auklėtoja ir rašytoja Marija Pečkauskaitė, slapyvardžiu - Šatrijos Ragana, mokėjo tiek daug pasiaukoti kenčiančiai lietuviškai liaudžiai, tai čia, be abejo, didelis jos motutės nuopelnas. Rašytojos motina, tėvų pavarde - Stanislava Sniukštaite, jaunatvėje svajojo įstoti į gailestingųjų seserų vienuolyną ir atsiduoti tik artimo meilės darbams, bet aplinkybės ją privertė kitaip apsispręsti. Sukūrusi šeimą, rašytojos motina daug turėjo progų gera daryti. Apie ją knygoje "Gyvenimo menininkė" skaitome:

- Religiją ji vertino kaip gyvenimo saulę, ir visokius kentėjimus bei vargus pakeldavo su tikrai krikščioniška dvasia. Tai buvo kantrybės ir savęs išsižadėjimo moteris, visados, visiškai sutikusi su Dievo valia . . . Trokšte troško dirbti ir aukotis rusų pavergtai tėvynei. St. Pečkauskienė buvo tvirtai įsitikinusi, kad žmogus tuomet tegali būti tikrai naudingas tėvynei, kai yra subrendęs savo tautos kultūroje. Svetimų kultūrų turtai, renkami jo iš visur, turi lyg grūdai, kristi į savą žemę. "Dėl to stengiuosi, - rašė Mar. Pečkauskaitės motina, - kad mano vaikai kuo daugiausia girdėtų, mokėtų, dainuotų mūsų žemaitiškų dainų, girdėtų pasakų, padavimų."

Marija Pečkauskaitė

Motinos pamoka, foto V. Augustino

Jautriai vienoje savo dainoje Lietuvos partizanai į motiną kreipiasi:

Mes išeinam už tėviškės laisvę
Su viltim ir širdim atvirom.
Motinėle, palaimink sūnelį
Savo mylinčiom rankom gerom.

Jau gana ašarėlių prilaistei,
Lik, motule, kaip saulė skaisti.
Už tave, tėviškėlę ir laisvę
Ir aš mirt galiu, kaip kiti.

Motinų pagerbimas tremtinių stovykloje Vokietijoje

Motina Šv. Petro ir Povilo bažnyčioje Vilniuje

Petro Rimšos skulptūra

Nėra pasaulyje brangesnio asmens, kaip motina, dėl to buvęs Kauno universiteto rektorius, VYSK. PR. BŪČYS ir perspėja: - Žmogus, nemokąs mylėti savo motinos, negerbiąs jos, nėra vertas vadintis nė žmogumi. -

Ar yra žmonių kalboje saldesnis žodis?

- Kai suminimas motinos vardas, mes prisimename, kaip jį suėmusi mūsų smulkutę rankutę, dėstė mūsų pirmąjį kryžiaus ženklą; - mes matome jos padrikais plaukais pabalusį veidą, užgulusį ant mūsų sergančios lovytės; mes atmename, kaip ji atsisakė skanesnio valgio, kad būtų kuo besimokančiam sūnui ar dukrai knygą nupirkti, už mokyklą užmokėti; - mes prisimename tas valandas, kada jautėmės visų taip nesuprasti, atstumti, vieniši, kai norėjome išsiverkti, padėję galvą ant motinos kelių, laukdami, kad jos švelnutė ranka, braukdama per plaukus, mūsų sopulį užlygins. Ir tai atsiminę drauge su MARIJA PEČKAUSKAITE šaukiame:

- Ar yra žmonių kalboje žodis meilesnis, saldesnis, brangesnis už žodį "motina"? Jame yra sudėta visa ta meilė, kokia tik besutelpa žmoguje, visas tas užmiršimas savęs, dėl kitų, koks tik yra žmogaus pakeliamas. -

Liaudies skulptūra

Dėl to suprantama - kodėl liaudies daina į našlaitės lūpas deda posmus:

- Teka saulė už ežerų,
Aš nematau už ašarų.
Liūdna giriai be gegutės,
Taip man jaunai be motutės,

Prisiglausčiau į akmenėlį -
Akmenėlis šaltas.
Prisiglausčiau į eglelę -
Eglelė šakota.

Kita gi liaudies daina pasiaukojančios motinos meilę taip garsina:

Naktužę ant rankelių,
dienužę ant akelių.
Tu pražiūrėjai šviesias akeles,
kol mane užauginai.

Liaudies skulptura

ŠATRIJOS RAGANA moka nupasakoti, kaip motina šventaisiais jausmais uždega vaikų širdis. Rašytoja į motinos lūpas įdeda šį pasakojimą vaikams:

-Ar atmenate, vaikai, kaip vasarą auginote drugelius? Kaip iš lėlučių ritos drugiai? Lėlutės liko tuščios, o gražūs drugeliai lėkė kažkur tolybėn. Lėlutė - tai žmogaus kūnas, o drugys - siela. Išsiritus iš savo lėlutės, lekia sau pas Dievulį. Žinot, kokie nevienodi yra drugiai. Taip pat ir žmonių sielos. Vienos gražios, spindinčios, kitos pilkos, šlykščios . . . Kiekviena graži mintis, kiekvienas geras darbas, kiekvienas susivaldymas - auksu ir vaivorykšte varsoja jūsų sielų sparnelius.

Tremtinė motina
Fotografija iš Sibiro

Rašytoja ŽEMAITĖ taip aprašo vienos labai vargingos motinos dalią:

-Ant lovos krašto sėdėjo moteriškė, apsivilkusi multininiu sijonu, trumpais aplopytais kailiniukais, galvą apskritai susirišusi skepetuku, iš po kurio kybojo kasos ant nugaros paleistos drūktos, kaip dvi virvi supintos. Tomis žaidė vaikai sėdintieji lovoje. Kojas basnačiai įsispyrusi į suplyšusius veltinius batus, ant vienos rankos parėmusi galvą į lovos kraštą, antrąja lingavo lopšį. Buvo tat ketverto smulkmės motina. Negalėdama užlinguoti kūdikio, paėmė ant rankų, vėl lingavo, glostė, bučiavo, glaudė prie savęs, niekaip neįdavė peno. Nustojo vaikas verkti: išbalęs, pamėlynavęs, sunkiai pūškavo motinos skraistėje. Ilgai ji žiūrėjo į sergantį kūdikį, ir vėl bučiavo, o ašaros jos, kaip dvi pupi, nulašėjo ant mažiuko veidelio.

"Mama, sukurk ugnelę . . . Taip šalta!"

Žemaitė

Murillo paveikslas

POETAI APIE MOTINAS

I

Gal niekas taip jautriai motinų meilės nenusako, kaip mūsų poetai, rašytojai. Čia turime turtingų kūrybos posmų.
J. AUGUSTAITYTĖ-VAIČIŪNIENĖ aprašo, kaip motina, kai jau krosnyje ugnis užgeso, dainuoja-užmikit, vaikučiai, užmikit mažieji:

Aš lopšį daina iškaišysiu
Ir žydrumas erdvių išpiršiu,
Kad akys, pasaulį išvydę,
Pamirštų žemužės paviršių . . .

Tikrai, laimingiausios dienos, kai jas lydi budri motutės globa. VYTĖ NEMŪNĖLIS mažiesiems sako:

Žaisk, vaikuti, mažytėli,
Kol linksma širdelė,
Kol mamytė ir paguldo,
Ir mamytė kelia.

Poetė GRAŽINA TULAUSKAITĖ, lyg savo kūdikystės atsiminimuos, eilėrašty "Prie mano lopšio", taip pasakoja:

Mano mamytės daina skambėjo,
Kai mane mažą lopšy sūpavo.
Dieną ir naktį ūžimas vėjo . . .
Prie mano lopšio daina skambėjo . . .

Motina - tai gaivinanti saulė, ir kiekvienas tik bijo, kad ji nenusileistų. Vytės Nemunėlio žodžiais betariant:

Kai į saulę pasižiūriu,
Vakaro saulužę,
Man ji primena kaip gyvą
Mylimą mamužę . . .

Vlado Vijeikio piešinys

Vyte Nemunėlis - Bernardas Brazdžionis

Jautrios sielos poetas M. GUSTAITIS, atminęs dieną, kuri motinai paskyrė velėną, o vaikui našlaičio vargą kietą, taip nupasakoja našlaičio sielvartą:

Kad mažvaikį, ašaroms aplietą,
Šalta bažnyčios glaudė siena,
Ir ten, ramybės amžinosios vietoj,
Nekaltą niaukei man blakstieną.

O Motina! aš rūmus tau statyčiau
Ir mano kūriniais dabinčiau,
Kad tujen būtum čia man vėliai.

Bet ir motinos sielvartas didis, jei mirtis jos šeimą aplanko. Tą iškalbingai pavaizduoja P. VAIČIŪNAS:

Ne pušys vaitoja ten audrai pabudus,
Ne vilnys čiurlena upelio gilaus . . .
Ten graudžiai tik verkia motutė nuliūdus
Ant aukšto kapelio sūnelio meilaus . . .

Ramina motutę čia jaunas berželis,
Kur auga prie kapo bernelio arti.
Kukuoja gegutė. Nesikel bernelis, -
Ir krent ašarėlė ant kapo karti . . .

Nevienas ilgisi paliktos motinos. Antai J. TYSLIAVA mamytei rašo:

Savo lūšnelę andai apleidau, -
Liko mamytė, ašaros liko . . .
Saulė pakilus vėl nusileido, -
Žemės kelionė sielai netiko.

PR. VAIČAITIS, savo atsiskyrimą pergyvendamas, labai atjaučia motinos sielvartą ir, liaudies daina virtusiame eilėraštyje, prašo lakštingalėlę, kad ji linksmai giedodama nulėktų į jo gimtą namelį, ten palinksmintų mamytės baltą galvą, nes:

Tenai kuplioji liepužėlė
Dejuoja vėjo pučiama,
Tenai mamelė sengalvėlė
Vaitoja manęs laukdama.

V. Vizgirdos paveikslas

Jono Rimšos paveikslas

Ypač motina ilgisi išėjusių sūnų. M. AUKŠTAITĖ tą labai giliai pavaizduoja eilėrašty: "Mano kareivėliui":

Man tuščios kerčios pasiliko,
Be tavęs, be tavo žingsnių . . .
Tik tavo rūbais apsivilko -
Keletas styrančių vinių . . .

Man visur kurčia, liūdna, nyku . . .
Kieta pagalvė patalų . . .
Tuščia lėkštelė tavęs tyko,
Ant paruoštų stalų.

Ji dažnai siunčia kryžių į tą pusę, kur sūnus išėjo:

Dažnai pas Kristų mūs seklyčioj,
Gumšau šešėliu be minties . . .
Kai varpai skamba iš bažnyčių -
Už tave puolu iš širdies.

Iki sulauksiu, vis klūposiu,
Nakty tarp erdvių atdarų . . .
Kankinės juosta apsijuosiu,
Ar grįši man iš Vakarų? . .

Poetė Aukštaitė su dideliu jautrumu skelbia motinos meilės auką:

- Mama, kai tu buvai alkana, o aš - gėriau pieną iš tavo gyslų, aš nežinojau, kad tu save man atiduodi, bet kai tavim visa persiėmiau, dabar aš žinau, kad tai yra tavo meilės vaisiai. Mama, kai tu rovei linus, o aš neaugštesnė už ramunę stovėjau šalia tavęs, aš nemaniau, kad mano gyvenimas išaugs linu kantriu, ašarų jūra uždaru, ilgo sopulio siūlu verpiamu. Matušėle, kai tu audei staklėse, o aš tryniau šeivas tavo šaudyklei, tu man pasakei, kad žmogus yra audėjas Dievo drobių nemarių, gražiausių. Kai mes sodinom lelijas daržely, tu man kalbėjai, kad kiekviena mergelė yra Marijos lelija. Kiekvieną darželio gėlę palenkusi tu man rodei spalvas ir lapelius, Viešpaties darbų dažais besigrožėdama. Mama, aš esu tęsinys tavo meilingų įžvelgimų, įsisiurbęs visa jėga ir ilgesiu į Dievo kūrinių meilę ir grožį, tai vis tavo vaisiai. Tavo, Mama, dovanos ir vaisiai. Tavieji žiedai. -

Motinos maldas ir skausmą, ypač okupacijose, apdainuodamas V. MYLOLAITIS-PUTINAS skelbia, kaip

Paskui atėjo sutemos,
Juoda rudens naktis.

Per naktį alpo motinos
Nerimstanti širdis. -

O. Milašius

Motinos laukia sūnų.

Grįžtančiam sūnui motina norėtų saulės džiaugsmu namus išpuošti. ANT. MIŠKINIO žodžiais beišreiškiant motinos kvietimą:

Kiek tu norėsi - pas mane duonos,
pas man laukuose - ko tik norėsi.
Rytais sužysta daržuos aguonos.
Dienų kaitroje beržų pavėsiai . . .

Tik reikia motinos meilę suprasti ir atjausti. Bet tą gali, O. V. MILASIAUS žodžiais betariant:

Kalbėtis su tavim, tave, o Motina, suprasti gali tik tasai, kuris tampa kūdikiu.

Ypač jautrūs motinos meilei išblokšti iš tėvynės poetai.
Tremties vaikams skirtoje poezijoje VIKT. ŠIMAITIS sako:

Tai gera pas mamytę,
Kaip po sparnu paukšteliams:
Mylėdama augina,
Daina užmigdo, kelia.

Ar ūžia šaltos vėtros,
Ar šniokščia darganėlės,
Pas mielą motinėlę
Mum žydi puikiai gėlės!

Pindamas vainiką mamytei tas pats poetas kalba jai mylimus žodelius:

Man tavas
Akeles
Mena vosilkėlės,
O meilius
Veidelius
Rausvas dobilėlis
Ačiū tau,
O, mamyt,
Kad mane taip myli,
Kai glaudi,
Man širdy
Rūpestėliai tyli.

Vytauto K. Jonyno vitražas

Pakelyje į tremtį

Kazio Varnelio vitražas

Išėjimą iš gimtų namų su giliu nuoširdumu pasakoja STASĖ PRAPUOLENYTĖ:

Nubėgom tekini nuo tavo kelių
Ne ramunėlių rinkti rytmečio rasoj,
Ne drugelius vaikyt, lenktynėse su vėju,
Ne su bitelėms dūzgaut prieklečio žieduos.

Kiekvienas apkabinom savo dalią,
Tau tavąją palikdami senatvėje vienai:
Dienas iš sielvartų, naktis nevalioj,
Bevelijant vargus iš naujo su mažais.

O mano motina! Tu atidavus viską,
Paženklinusi meile savo vaikų kelius
Lai meilės atpildas, kurs amžinas,
Išlygina šiuos netikrus kelius.

Rūpesčio dienose sukurtuose eilėraščiuose kitas poetas - BALYS GAIDŽIŪNAS - iškelia motutės atlaidumą ir tą didžią iš jos plaukiančią paguodą:

Matau, motule, tavąjį veidą,
Matau, kaip žiba rasa ant skruostų.
Už viską, viską tu mums atleidi,
Pirma ateini varguos paguosti.

Praradimo simfonijų autorius ALFONSAS NYKA-NILIŪNAS motiną laiko šviesos žiburėliu sūnaus kelyje. Kas motinos įdiegtą šviesą praranda, "lyg apakęs klajoja naktim neramia". Motina gi:

Ir tada suliepsnoji nors vienai sekundei
Paskutinėm ugnim jiems kelius šviesdama,
Ir užgęsti tenai, lyg šešėlis,

Ir užgęsti tenai, lyg šešėlis, be skundo,
Kaip žvaigždė, begalinėn naktin krisdama.

Kas gero - poetas prie motinos lygina. Kai jo aprašytąjį sūnų palaidūną nerimo srovė apipila, jis sako, kad ji "sušildė mano kojas, tartum motinos ranka".

Australijoje gyvenanti tremtinė mūsų poetė JULIJA ŠVABAITĖ-GYLIENĖ motiną vaizduoja laikančią mažą rankutę, tartum kamelijos žiedą baltą, ir iš širdies sakančią savo kūdikiui:

Audroje ar naktyje ir sapne aš tau būsiu
Kančiomis išrašytas gyvenimo lapas.

Vytauto Maželio foto

Jausdama gilų dėkingumą savo motinai, apie kurią gali pasakyti, kad "ne, pasauly tu nerasi dieviškesnio grožio, kaip mamos širdies spindėjimas šviesus", P. ORINTAITĖ ieško būdų motinai dėkingumą pareiškti, tardama:

Vien atnešiu tau balčiausią puokštę
Pažadų tyrų savo skaidrios širdies,
Kad - visas dienas dailiais darbais išpuoščiau
Ir išneščiau sielą skaisčią iš šių klystkelių tremties.

Nacių koncentracijos stovykloje kalintasai JUOZAS YLUVIS (kun. St. Yla) tarytum girdėjo, kaip kiemas ir miškas šaukė motinos vardą. Iškankinto kalinio ausyse tarytum skamba motinos žodžiai:

O kur gi tu, atšaukt mane norėjusi iš tolio?
Nepratari "sugrįški dar", "pabūki su manim!"
O motin, paskutinį kartą ir aš pragystu broliam
Sausoj smilčių dauboj sukruvinta širdim.

Tai tavo vardą dar vis šauks man miškas,
O pjūklas skambins, ir kvatosis vėjas.
Nužydo lūpos, veidas toks išblyškęs,
Kaip dienos šios prie kapo priartėję.

Daugelis tremtinių jaučiasi tikrais našlaičiais ir drauge su PRANU LEMBERTU taria:

Man dienos - kaip žuvėdros klykia,
Tai aš našlaitis palikau.

Sunku pavaduoti motiną

Belaukia jisai dabar tik motinėlės maldų:

Viltim nustumki mintį juodą,
Nubrauki ašarų perlus,
Malda juk tau stiprybės duoda,
Malda apsaugoja ir mus.

Tik Tavo, o Mamyte, maldos
Man buvo užvėja audroj,
Kai griuvo miestai, akmens skaldės
Ir žuvo tūkstančiais liepsnoj . . .

Tačiau tremties poetai ne vien pasiguosti motinoms nori. Jie mato ir pačių motinų skausmus ir nori juos apdainuoti. Juk tiek motinų alpo, kada jų sūnus atplėšė nuo jų širdžių, į šaltąjį Sibirą vežė. Anot BALIO GAIDŽIŪNO

Darželiuos rožės nebežydi,
O liepos laužosi šakas.
Motulė suimtus palydi,
Dangun užlauždama rankas.

BERNARDAS BRAZDŽIONIS apdainuoja, kaip žemė rauda, kai praeina tremtinių kolonos, kaip jų skausmo ašara ugnimi rusena "nukritus ant vagos, kur mirė duona, sumindžiota kazokų, ne rudens". Ir motinos širdies gėlą atjausdamas poetas dejuoja:

Ir tau, o motin, namuose mirties,
Ir tau, o motin, ašara pasiekus
Išplėš ramybę amžiams iš širdies.

Ir tu girdėsi mūsų žemės raudą
Ir skundus blaškomų sodybų ir namų
Ir tartum gyvai tavo širdžiai skaudant
Tau ir šaltam kape bus neramu.

VINCAS JONIKAS bando pavaizduoti jausmus, mintis, kurios lanko motiną, bekenčiančią, beliūdinčią dėl Azijon išvežto sūnaus:

Gal, kaip liūdnas vilkas jis Altajaus taigose
Brenda sunkią dalį tremtinio keliu,
Gal šaltoji giltinė jau nagus susmeigusi
Žaidžia numylėtu josios vaikeliu?

Kai motinos nėra namie

Moteriškai jautria širdimi JUZĖ AUGUSTAITYTĖ-VAIČIŪNIENĖ nori nusakyti, kaip motina laukia iš tėviškės išblokštų, ištremtųjų pargrįžtant:

Kaip gėlė palaužta
Sielvarto gilaus,
Vėl už vartų laukia
Grįžtančio sūnaus.

Ir STASYS SANTVARAS, aprašęs tuos pavasarį parlėkusius varnėnus, pasakoja motinos ilgesį atskirtų nuo jos vaikų:

Kada sugrįši tu, vaikeli,
Kada pareinantį tave regėsiu?
Sunku man atilsį atrasti
Tarp tų riksmų ir tų griuvėsių.

Rašytojas JUOZAS MIKUCKIS yra sukūręs pasikalbėjimą sūnaus su motina, kur ilgesingai motina kalba:

Ak sūnau, jėgom sumenkus,
Ant kieno peties pasvirsiu?
Ar ant svetimųjų rankų
Aš vienatvėje numirsiu?

Tas pats poetas į jau mirusią motiną prabyla:

- O, motin, motin mano brangi!
Ar tu girdi dausų padangėj,
Kad aš meldžiuos, kaip tu kadaise,
Darbų nuvarginta meldeisi.

Dabar, pasiekus džiaugsmą trokštą,
Esi tarp dangiškųjų bokštų.
Ir ten, turbūt, karštai meldiesi,
Kad mudu būtumėm vėl dviese.

VINCAS JONIKAS į gero našlaičio lūpas deda posmus:

Ak, kodėl gi, motinėle,
Mus taip anksti palikai,
Ar ne klusnūs, ar ne mieli
Tavo buvome vaikai?

Kaip gi jisai norėtų dar nors vieną kartą išgirsti žodį iš savo mielos motinėlės! Savo tą gilų, nenumalšinamą ilgesį taip nupasakoja:

Mama, mano mama!
Veltui tave šauksiu
Vakarui sutemus
Tolimoj palaukėj.

Tu nebeateisi,
Neišgirsi balso -
Plaks mane beteisį
Vargo smūgiai skalsūs.

O jaunystę trapią
Šalti lietūs lyja,
Kaip ant tavo kapo
Merdinčią leliją.

Gyvenime tiek vargų patyręs poetas norėtų savo motinėlę iš kapų prikelti, ir jis taria:

Kaip išgirsti žodį,
Nors mažytį aidą,
Kad mane paguodi,
Kad viską atleidi?

Gal iš visų liūdniausia dalis yra našlaitės. Ji jaučiasi, kad neturi turto, neturi nė mėlynų akių, neteko motinos ir dabar sielojasi - kas gi ją be motutės priglaus. Ir našlaitė ALĖS RŪTOS-NAKAITĖS lūpomis skundžiasi:

Vien tik motinai graži buvau, gera. Tik ji mane užtartų...
O nukrito lapai, o nukrito motina su jais -
Visą trumpą savo amžių aš prarymosiu prie vartų,
Eis visi pro šalį jie, nueis.

Motina pašto ženkluose

Po pilkais debesėliais apie motiną mąstydamas, STASYS LAUCIUS ją kaip žiniuoniu, kaip pranašu laiko ir klausia:

Sakyki, sakyki, brangioji mamyte,
tu daug apie viską žinai,
ar vėl pamatysim prie Nemuno Vytį,
ar liksime čia amžinai?

BALYS GAIDŽIŪNAS ir rūpesčių dienose nori pasilikti optimistu. Jis sakosi netikįs, kad Dievas būtų apleidęs, kad visada teks kalėti. Jo viltys tvirtos:

O tikiu, dar pinsim vainikus jurginių
Ir parnešim mamai lauko aguonėlių.
O kiek džiaugsmo bus, tik mes težinom,
Kurie ašaras ir rūpesčius pakėlėm!

Mary Cassat paveikslas

Viltys skaidrios, jos stiprina ir gaivina, bet tikrovė - sunki ir juoda. Užtat visai nenuostabu, kad dabarties rūpesčių prislėgtas, svetimose šalelėse beklajodamas, JUOZAS MIKUCKIS atveria savo širdies žaizdą, prisimindamas motinos kapą:

Jeigu galėčiau, eičiau keliais
Ir pulčiau aš ties tais kapeliais,
Kur sau pasirinkai kadaise,
Ir melsčiaus taip, kaip tu meldeisi.

Zigmas Gavelis savo naujame eilėraščių rinkiny apdainuoja motinos sielą, kai Vėlinėse ant kapų sužimba žvakės skaisčios. Tyros našlaičių ašaros iškviečia motinos dvasias paguodai:

Sugrįžta jos, kad savo kūdikius širdim paliestų,
Kad būtų jų širdies sapnai ilgi ir saldūs.
Sugrįžta kūdikiui našlaičiui kelio šviesti,
Sugrįžta motina - prižadina ją vaiko maldos...

MAMYTĖ

(Pavedu savo Mamytei)

I. TYSLIAVOS ŽODŽIAI — A. VANAGAITIS

Allegro moderato

Piano

Ma - my - te ma - no ma - no bran - gio - ji var - go da -

lu - žėj' auk - lė - jai ma - ne. Ta - ve ap - lei - dau to - ly kla -

jo - ju ma-my-te ma - no ta - ve my - lė - jau.

Luš - ne - lę ma — no an - dai ap - lei - dau,

li - ko ma - my - tė a - ša - ros li - ko.

Sau - lė pa - kį - lo vėl nu - si - lei - do,

Že - mės ke - lio - nė sie - lai ne - ti - ko.

Piu mosso

To - li - mos ju - rės u - žė ban - ga - vo žvaigž - din - tos gul - bės sau - lei bu - dė - jo,

Grakš - čios un - dy - nės

Lai mę dai - na - vo. Ma - nęs kla -

ju - no (nės) ne - pa - ly - tė - jo.... Ma -

a tempo

my - te ma - no, ma - no bran - gio - ji il - gė - sio lau - mės

ma - ne bu - čiuo - ja, Že - mę kla - jo - jęs ju - rą go - do - ju,

Ta - ve ma - my - tę, ta - ve ma - my - tę ta - ve Ma - my -

molto rit.

a tempo

tę sau - le my - luo — ju.

St. Šimkus

A. Vanagaitis

MOTULE MANO...

L. D. *S. Šimkus*

Motule mano, širdele mano,
Prikelk motule anksti rytelį.

Dūkrele mano, jaunoji mano,
Oi ką darysi anksti rytelį?

Močiute mano, senoji mano,
Rišiu šluotelę, šluosiu dvarelį.

Rišiu šluotelę, šluosiu dvarelį,
Lauksiu svetelių, anksti rytelį.

Dar nenušlaviau pusės dvarelio,
Žiūriu atjoja pulkas brolelių.

Mečiau šluotelę tiesion šalelėn,
O pati jauna aukštan svirnelin.

MOTINA TAUTŲ TAUTOSE

Rembrandt piešinys

Kartą PROF. ALFRED HAGEN buvo pakviestas daryti lavono skrodimą. Priėjęs prie stalo, ant kurio gulėjo balta drobule pridengta mirusioji, ligoninės tarnautojams jis tarė:

- Šiandien turime labai įdomų numerį. Ši moteriškė buvo rasta gatvėje mirusi iš bado. -

Kai gydytojas pakėlė drobę ir pažvelgė į negyvėlės veidą, suriko tik žodį "motina" - ir parkrito nualpęs. Jis atpažino . . . Tai buvo ta pati jo motina, skurdi skalbėja, kuri žiauriai kietu darbu išleido jį į mokslą. Tėvo jis nuo pat kūdikystės nepažinojo. Kai buvo baigęs mediciną, vedė turtingą žmoną, ėmė drovėtis skalbėjos motinos. Ši suprato ir tyliai laikėsi nuošaliai. Kai jos jėgos išseko, norėjo nuslinkti bent iki prieglaudos ir ten numirti, bet nebeįstengė ir parkrito negyva gatvėje. Gydytojas buvo to viso taip paveiktas, kad atsigavęs turėjo gulti į ligoninę ir jau nebepasveiko . . .

Viena legenda pasakoja, kad kartą Kūrėjas išleidęs angelą į žemę, liepdamas jam surasti, kokių baisiausių dalykų žmonės prasimanė. Angelas daug baisybių pamatęs, bet baisiausios jam atrodė motinos ašaros dėl neklaužados, nedoro vaiko. Ir Kūrėjas patvirtinęs, kad vargas tiems, kurie jas išspaudžia . . .

- Mano ateitis pareis nuo Dievo valios ir mano gerosios motinos maldų,- rašė savo motinai dar mokiniu-būdamas būsimasis karo vadas MACKENSEN.

- Visą kas aš esu, kas manyje yra gera ar bloga - visa tai mano motinos nuopelnas, - skelbė NAPOLEONAS.

LERMONTOVAS priminė, kad yra siela, kuri niekada neužmirš tavęs - tai motinos siela.

DARYKI, KĄ IŠSKAITYSI JOS AKYSE.

Tobijo knygoje mes atrandame šitą paliktą jo pamokymą:

- Neapleiski savo motinos. Gerbki ją visą gyvenimą. Daryk tą, ką išskaitysi jos akyse, ir niekada jos nenuliūdinki. Atminki, kad dėl tavęs ji turėjo pakelti daugelį pavojų, net dar tada, kada tave nešiojo po savo širdimi.

Didysis prancūzų pamokslininkas LACORDAIRE šitaip iškelia motinos garbę:

- Kai Dievas pašaukė tave į gyvenimą, jisai suprato, kad tik tada patenkins savo gerumą, kai tau paruoš lopšį motinos širdyje.

Norman Rockwell paveikslas

Napoleonas

KARD. FAULHABERIS priminė:

- Dievas todėl savo malones padėjo į Motinos Marijos rankas, kad žinojo, jog motinos rankos yra visados pasiruošusios jas išdalinti.

Šv. Bazilijus vieną kartą rašė laišką, guosdamas motiną, kurios vaikutis buvo tik ką miręs. Laiško pabaigoje jis atvirai pasisakė:

- Bet ką gi aš darau? Aš bandau motinai uždrausti verkti, nors verkiu aš pats. Aš prisipažįstu: puslapis, ant kurio rašau, yra drėgnas nuo mano ašarų . . . -

Kanados indėnė

MOTINOS BALSAS GYVENIMO KLYSTKELIUOSE

Siaučiant prancūzų revoliucijai, teroro laikais į kalėjimą buvo uždaryta 72 metų senutė CHATEAU BRIAND su savo dukterimi. Kalinę motiną slėgė vienas rūpestis: jos sūnus, Amerikon patekęs, klystkeliais nuėjęs. Senutė motina prašė dukterį jam pranešti, jog paskutinė mirštančios motinos malda buvo, kad sūnus sugrįžtų į tėvų tradicijas ir tikėjimą; tam ji savo gyvenimą, kaip auką, skiria. Motina mirė kalėjime, jos dukteriai giljotina nukirto galvą, bet ši dar suspėjo broliui išsiūsti slaptą laišką ir perduoti mirštančios motinos prašymą. Ir tai jį supurtė. Jame atgimė jaunystės idealų dvasia, ir jis tapo pasaulinio garso konvertitas rašytojas, davęs mums tokius veikalus, kaip "Krikščionybės genijus" ir kitus.

Linkolnas

Vaizdžiai savo motutės pasiilgimą išreiškė rašytojas JULIUS SLOVACKIS.

Sukilimo prieš rusus metu jisai patriotinės vyriausybės buvo išsiųstas su žinia į Londoną. Ten ir pasiliko užsienyje. Ilgesio spaudžiamas savo motinai rašė:

- Brangi Motute, bučiuoju tave iš visos širdies. Mano Mamyte, tu nežinai, kiek per tą atsitolinimą susitelkė ašarų mano širdyje, vis iš Tavo meilės. Aš norėčiau pulti prie tavo kojų ir verkti . . . -

- Kas aš esu ir kuo galiu tikėtis būti, už viską esu dėkingas savo motinai, - yra pasakęs LINKOLNAS.

Šv. Pranciškus
Vl. Vijeikio piešinys

Šv. Pranciškus Salezietis, rašydamas Šv. Joannai de Chantal, prisimena viename laiške savo motiną, sakydamas:

- O, ta manoji motina, kaip aš ją myliu!...

Gal nei viena motina neturėjo didesnės meilės prie savo vaikų, kaip Šv. Monika, ir kuris gi sūnus būtų turėjęs didesnę meilę prie motinos, kaip Šv. Augustinas, kuris motinos atminimą taip pagerbė savo knygose rašydamas:

- Tegu ji ilsisi ramybėje drauge su savo vyru. Ir, Viešpatie, įkvėpki Tavo tarnams, kad visi tie, kurie skaitys šias Išpažintis, atsimintų prie altoriaus Tavo tarnaitę Moniką, drauge su Patricijumi, kuris kada tai buvo jos vyras. Tegu jie (skaitytojai) su dievotu jausmingumu atmena mano tėvus, kad tas, ko motina savo paskutiniuose žodžiuose troško iš manęs, išsipildytų jai maldose taip daugelio. -

* * *

Motina yra šeimos širdis ir tautų viltis. Su Vydūnu kartojame:

- Naujosios kartos visuomet yra, kokios jų motinos buvo. Dvasinis moterų lygis yra daug reikšmingesnis tautos kraujui, negu vyrų.

Vydūnas